

BO'LAJAK TARBIYACHILARDA SOG'LOM TURMUSH MADANIYATINI SHAKLLANTIRISHNING SHAKL, METOD VA VOSITALARI

M.Zoirova

A.Qodiriy nomli JDPI maktabgacha
va boshlang'ich ta'lim yo'nalishida mas'ul
ta'lim kafedrası o'qituvchisi

O'zbekiston Respublikasi "Ta'lim to'g'risida"gi qonunida sog'lom avlodni tarbiyalashga xizmat qiluvchi muhim shart – sharoitlarini yaratish, "bo'lajak tarbiyachilarning yakka tartibdagi ehtiyojlarini qondirish, ularning bo'sh vaqti va dam olishini tashkil etish uchun jismoniy shaxslar madaniy – estetik, ilmiy, texnikaviy, sport va boshqa yo'nalishlarida darsdan tashqari ta'lim muassasalarini tashkil etish", shuningdek, kadrlar tayyorlash tizimini shakllantirish va rivojlantirish borasida quyidagi ustuvor yo'nalishlar belgilab berilgan:

- o'quv – tarbiya jarayonining sog'lomlashtirishga qaratilgan amaliy harakatlarni tashkil etish, sog'lom turmush madaniyati me'yorlarini ishlab chiqish uchun zarur bo'lgan sharoitlarni yaratish;
- ta'lim oluvchilarning tibbiy – gigienik madaniyatini oshirish, ularning jismoniy tarbiya va sport borasidagi faolliklarini kuchaytirish hamda jismoniy kamolot darajasini oshirish yo'lida tashkiliy uslubiy yondashuvlarni takomillashtirish. Mazkur yo'nalishlarning belgilab derilishi sog'lom avlodni voyaga etkazish muammosining davlat siyosati darajasiga ko'tarilganligining isbotidir.

Ushbu muammoning ijobiy echim topishida, oliy o'quv yurtlari talabalari sog'lom turmush madaniyatini shakllantirishda quyidagi ob'ektiv va sub'ektiv shart – sharoitlarining yaratilishi muhim ahamiyatga ega:

A) sub'ektiv shart – sharoitlar;

- jamiyatda sog'lom turmush madaniyatini shakllantirish muammosining davlat siyosati darajasiga ko'tarilganligi;
- yoshlarda sog'lom turmush madaniyatini shakllantirish jarayoniga ijtimoiy jamoatchilikning jalb etilganligi;
- talabalar o'rtasida sog'lom turmush madaniyatini targ'ib etish ishiga mas'ul bo'lgan shaxslar – ota-ona, pedagog hamda jamoat tashkilotlari vakillarining bu borada muayyan bilimlarga ega ekanliklari;
- bo'lajak tarbiyachilarning sog'lom turmush madaniyati va uning mohiyati xususidagi bilimlarni o'zlashtirganligi;
- ularda sog'lom turmush madaniyati ko'nikmalarini hosil qilishga bo'lgan qiziqish va ichki intilishning mavjudligi;

- ommaviy axborot vositalari sahifalarida jamiyatda sog'lom turmush madaniyatini shakllantirish muammosining keng ko'lamda izchil, shuningdek, samarali yoritib berilayotganligi va hokazolar;

-B) **ob'ektiv shart** – sharoitlar;

- jamiyatda sog'lom turmush madaniyatini qaror toptirishga oid mavzularda yaratilgan manbalar (ilmiy) ilmiy – ommabop, ommabop va metodik adabiyotlar, darslik, qo'llanma, tavsiyanoma hamda ko'rgazmali qurollarning mavjudligi;

- Bo'lajak tarbiyachilarda sog'lom turmush madaniyatini shakllantirishga qaratilgan faoliyat jarayonining axborot va texnik vositalar bilan etarli darajada ta'minlanganligi va hokazolar.

Oliy o'quv yurtlari talabalarida sog'lom turmush madaniyatini shakllantirish yuqorida qayd etib o'tilganidek, murakkab jarayondir. Sog'lom turmush madaniyati mazmunida ijtimoiy, tibbiy, psixologik va pedagogik jihatlarning bir butun, yaxlitlikda namoyon bo'lishi ana shu murakkablikni asoslovchi dalildir. Oliy o'quv yurtlari o'qituvchilari tomonidan bu borada olib boriladigan faoliyat bir tomonlama xususiyat kacb etishi shubhasiz. Shu bois, talabalar o'rtasida sog'lom turmush madaniyatini shakllantirishga mas'ul, ayni vaqtda tibbiy, psixologik va pedagogik bilimlardan to'laonli ravishda xabardor bo'lgan, kadrlarni mazkur jarayonga tayyorlash ehtiyoji yuzaga keladi. Hattoki, I.A.Karimov birinchi chaqiriq Oliy Majlisining o'n to'rtinchi sessiyasidagi "O'zbekiston XXI asrga intilmoqda" nomli ma'ruzasida ham bu haqda alohida to'xtalib shunday degan edi: "Biz oldimizga qanday vazifa qo'ymaylik, qanday muammoni echish zaruriyati tug'ilmasin, gap ohir – oqibat, baribir kadrlarga va yana kadrlarga borib taqalaveradi"[4].

Bo'lajak tarbiyachilarning sog'lom turmush madaniyatini shakllantirish negizida pedagog xodimlarni salomatlikka doir ko'nikmalari bilan qurollantirishda, qator an'anaviy o'qitish usullari bilan birgalikda hozirgi kunda omma o'rtasida keng tarqalayotgan treninglarni o'tkazish asosida ularni talaba – yoshlarda sog'lom turmush madaniyatini shakllantirishga pedagogik tayyorgarlikni oshirish kutilgan samarani berdi.

Darsdan tashqari ta'lim – tarbiya jarayonida oliy o'quv yurtlari talabalarida sog'lom turmush madaniyatini shakllantirishda quyidagi pedagogik hamda tashkiliy ishlar amalga oshiriladi. Unga ko'ra, pedagogik shart – sharoitlar mazmuni quyidagicha yoritiladi:

Metodlar: 1) og'zaki metod, uning mazmunini ifodalovchi quyidagi shakllarda o'z aksini topadi: ma'ruza, nazariy seminar; konferentsiya (atrof – muhit muhofazasi, inson salomatligi, shuningdek, shaxsning kamolotiga etishiga mas'ul bo'lgan mutaxassislarni jalb etgan holda); 2) ko'rgazmali metod mazmunini ifodalovchi shakllar – sog'lom turmush madaniyati mazmunini ifodalovchi slayd, buklet, plakat va boshqa didaktik materiallar to'plami; video – syujet (sport, yuqumli kasalliklar va ekologiya)lar va hokazolar. 3) amaliy metodlar mazmunini ifodalovchi shakllarda esa: audio va video trening mashg'ulotlari; rasmlar tanlovi, ta'lim – tarbiya jarayonida jismoniy mehnatning kichik elementlaridan mashqlar qilish; "Agar sog'lom turmush madaniyatini shakllantirishni murakkab deb bilsangiz, u holda o'ylab

ko`ring, nosog`lom turmush madaniyatini narhi qancha turadi?!” tamoyili asosida uyushtirilgan kecha va musobaqalar; uchrashuv (tibbiyot xodimlari, psixolog, pedagog, yoshlar ijtimoiy harakat vakllari, ijtimoiy tashkilotlarning a'zolari, mahalla fuqarolik kengashlari faollari, yong`in va yo`l harakati xavfsizligi bo`limlarining mutaxassislari va boshqalar ishtirokida); ekspeditsiya ekologik xavf unsurlari (ko`rinishlari) mavjud bo`lgan hududlarda bo`lish, ekologik o`zgarishlarning sodir bo`lish sabablari va oqibatlari haqida bo`lajak tarbiyachilarning nazariy bilimlarini boyitish;

Vositalar

jonli nutq; shaxsiy namuna ko`rsatish (ota – onalar, fan o`qituvchilari, tibbiyot xodimlari, mahalla faollari, etuk sportchilar, bolalar ijtimoiy tashkilotining etakchi va liderlari; badiiy adabiyotlar, ilmiy, ilmiy – ommabop va ommabop asarlari, o`quv manbalari (darslik, o`quv dasturi va qo`llanmalari); illyustrativ materiallar – rasm, buklet, plakat, syujet, slayd va boshqalar; tabiiy xom - ashyolar (tuproq namunalari) ular ekologik xavf mohiyatini yoritish uchun xizmat qiladi, sport buyumlari, turli jihozlar va hokazolar; ommaviy axborot vositalari sahifalarida berilayotgan maqola, teleko`rsatuv va radio eshtirishlar statistik ma'lumotlar; texnik (kodoskop) va axborotli texnologiya (kompyuter) vositalari; masofadan turib o`qitiladigan darslar uchun o`quv materiallari va boshqalar.

Yuqoridagi ta'lim – tarbiyaning muayyan shakl, metod hamda vositalari yordamida Bo`lajak tarbiyachilarda sog`lom turmush madaniyatini shakllantirish quyidagi ishlarning amalga oshirilish lozimligini taqozo etadi:

- pedagogik kadrlarni tayyorligini oshirish; oila, institut, maxalla, ijtimoiy tashkilotlar sog`likni saqlash, yong`indan saqlash, huquqni himoya qilish organlari, yoshlar tashkiloti hamkorligini yuksaltirish;
- sog`lom turmush madaniyatining mazmuni va bilimlar majmui (o`quv va qo`shimcha to`ldiruvchi materiallar va b.)ni ishlab chiqish;
- sog`lom turmush madaniyati yuzasidan zamonaviy axborot texnologiyalari bilan qurollangan o`quv qo`llanmalari va ko`rgazmali o`qitish vositalarini yaratish va talabalarni ta'minlash.

Mazkur harakat bo`lajak tarbiyachilarning o`qishga bo`lgan faolligini kuchaytirs, ikkinchi tomondan, shaxsiy erkinligini ta'minlaydi. Bu esa o`z navbatida talabaning o`z nuqtai nazari, bilimlarini to`la namoyon etishga imkon beradi;

Adabiyotlar ro'yxati

- 1.O'zbekiston Respublikasi Prezidenti Sh.M.Mirziyoevning 2018 yil 30 sentabrdagi “Maktabgacha ta'lim tizimini boshqarishni takomillashtirish chora-tadbirlari to'g'risida”gi PQ-3955-sonli qarori .

2. Kushakova, G. (2021). 6-7 bolalarni oilada maktabga tayyorlash jarayonini takomillashtirishning metodik ahamiyati. Maktabgacha ta'lim journali, 3(Preschool education journal). Retrieved from <https://presedu.jspi.uz/index.php/presedu/article/view/3938>
3. Kushakova, G. (2021). Maktabgacha ta'lim tashkilotlarida pedagogik ishlarni tashkil etish . Maktabgacha ta'lim journali, 3(Preschool education journal). Retrieved from <https://presedu.jspi.uz/index.php/presedu/article/view/3509>
4. www.pedagog.uz
5. www.ziyonet.uz